

University of
Sistan and Baluchestan

Iranian Academy of
Management Sciences

Barriers to Entrepreneurial Business Creation in the Border Areas of Sistan and Baluchestan Province

Hamed Aramesh¹, Zahra Omidvar^{2*}

1. Assistant Professor, Department of Entrepreneurship Management, Faculty of Management and Economics, University of Sistan and Baluchestan, Zahedan, Iran. E-mail: ham_aramesh@eco.usb.ac.ir
2. Ph.D. Student of Human Resource Management, Faculty of Economics, Management and Accounting, University of Sistan and Baluchestan, Zahedan, Iran, (Corresponding Author). E-mail: Zahra.omidvar@pgs.usb.ac.ir

Extended Abstract

Abstract

The present study aims to identify and explain the main barriers to the creation and development of entrepreneurial businesses in border regions and to provide a conceptual framework in this regard. This research is applied in terms of purpose and exploratory in terms of nature. The statistical population of the study in the meta-synthesis section included articles published in international scientific databases (Web of Science, Emerald, Scopus) from 2000 to 2022, which resulted in the selection of 65 final articles. Furthermore, in the qualitative section, the statistical population consisted of business activists in the border regions of Sistan and Baluchestan province, 38 of whom were interviewed using the snowball sampling method. To ensure data quality, the validity and reliability of the instruments were confirmed; specifically, the Kappa index was used to control and verify the extracted codes, yielding a value of 0.717, which indicates appropriate agreement and reliability among the coders. The data analysis method in this study was based on the meta-synthesis strategy using the seven-step approach of Sandelowski and Barroso, as well as qualitative content analysis. Ultimately, based on the findings, 75 codes were identified and labeled within seven categories (economic-financial, institutional, socio-cultural, political, market, human, and supportive) as the main barriers to the creation of entrepreneurial businesses in border regions. The results indicate that this framework can serve as an analytical tool for policymakers, development agencies, and local managers to identify structural, institutional, and environmental bottlenecks, formulate targeted supportive policies, and improve the entrepreneurship ecosystem in border regions. Consequently, utilizing this framework facilitates more effective planning for strengthening entrepreneurship and reducing development gaps in border regions.

Introduction

Border regions of Iran, particularly Sistan and Baluchestan Province, face profound developmental disparities compared to the country's central areas due to their distinctive geographical, social, and economic conditions. Unequal distribution of wealth, power, and employment opportunities in these regions has led to declining living standards, rising unemployment, increased migration, and the expansion of informal and precarious employment. Despite possessing considerable potential in agricultural, industrial, mining, and service sectors, Sistan and Baluchestan Province has not yet been able to effectively harness these capacities.

Insufficient investment, inadequate business infrastructure, and various institutional and environmental barriers represent some of the most significant obstacles to the development of entrepreneurship in these areas. These challenges not only generate adverse economic consequences but also entail notable security implications. While predominantly security-oriented approaches have failed to produce sustainable improvements, the promotion of entrepreneurship and the creation of stable employment opportunities can play a pivotal role in enhancing security and improving the well-being of border residents. Accordingly, identifying and analyzing the barriers to the establishment and development of entrepreneurial businesses in the border regions of Sistan and Baluchestan Province constitutes the central problem addressed in the

Case Study

Sistan and Baluchestan Province, as a border and less-developed region of Iran, faces ongoing challenges in employment, investment, and business development despite having significant entrepreneurial potential. Factors such as its border location, young population, weak infrastructure, and limited policy support make it a suitable case for examining barriers to entrepreneurial ecosystem formation. Studying this province allows for a deeper understanding of structural, institutional, and policy constraints, and can inform more effective regional development and public management strategies in border areas.

Materials and Methods

The present study is applied in nature and adopts a qualitative and exploratory approach, grounded in the pragmatism research philosophy and an inductive logic. A mixed approach to data collection was employed, combining both literature review and field-based methods. Initially, a systematic review of relevant scholarly literature was conducted, and a meta-synthesis strategy was used to analyze and organize the findings from prior studies. Subsequently, to identify research gaps and complement the insights obtained from the meta-synthesis, semi-structured interviews were conducted with 38 entrepreneurs and business practitioners from the border regions of Sistan and Baluchestan

Province, selected through a snowball sampling technique. Data analysis was performed using thematic analysis, and the meta-synthesis followed the seven-stage framework proposed by Sandelowski and Barroso. Finally, the credibility and reliability of the findings were ensured through standard quality criteria commonly applied in qualitative research.

Discussion and Results

The study shows that barriers to entrepreneurship in the border regions of Sistan and Baluchestan Province are complex and interconnected, spanning political, economic, institutional, social, human, and support dimensions. Key challenges include weak development policies, limited market access, and insufficient financial capital. Policy misalignment with local conditions, weak institutional infrastructure, and human capital constraints further hinder sustainable entrepreneurial growth. The findings highlight the need to revise border development policies, strengthen economic and institutional infrastructures, and adopt integrated public management interventions to support the entrepreneurial ecosystem.

Conclusion

The study finds that barriers to entrepreneurship in the border regions of Sistan and Baluchestan Province are structural and strongly shaped by public and institutional policies. Policy weaknesses have the greatest negative impact, followed by market and financial constraints, indicating that without regulatory reform, integrated development policies, better market access, and sustainable financing, entrepreneurship cannot thrive.

Human, institutional, and social capital act as enabling factors, while culture shapes the broader context. The findings call for an integrated, locally oriented policy approach that strengthens economic infrastructure, entrepreneurial skills, targeted financial support, and fair market conditions. Ultimately, promoting entrepreneurship in these border regions is essential not only for economic growth but also for sustainable security and balanced regional development.

Keywords: entrepreneurial ecosystem, entrepreneurial businesses, border areas, Sistan and Baluchestan, mixed method

Article Type: Research Article

Cite this article: Aramesh, H., & Omidvar, Z. (2026). Barriers to Entrepreneurial Business Creation in the Border Areas of Sistan and Baluchestan Province. *Public Management Researches*, 19 (71), 257-290. (In Persian)

DOI:10.22111/JMR.2025.53235.6435

Received: 13 Sep. 2025

Revised: 29 Nov. 2025

Accepted: 12 Dec. 2025

Published online: 21 Mar. 2026

© The Author(s).

Publisher: University of Sistan and Baluchestan

موانع ایجاد کسب‌وکارهای کارآفرینانه در مناطق مرزی استان

سیستان و بلوچستان

حامد آرامش^۱ - زهرا امیدوار^{۲*}

۱. استادیار گروه مدیریت کارآفرینی، دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران.

ham_aramesh@eco.usb.ac.ir

۲. نویسنده مسئول، دانشجوی دکترای مدیریت منابع انسانی، دانشکده اقتصاد، مدیریت و حسابداری، دانشگاه سیستان

و بلوچستان، زاهدان، ایران. Zahra.omidvar@pgs.usb.ac.ir

چکیده

پژوهش حاضر با هدف شناسایی و تبیین موانع اصلی ایجاد و توسعه کسب‌وکارهای کارآفرینانه در مناطق مرزی و ارائه چارچوبی مفهومی در این زمینه انجام شده است. این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر ماهیت اکتشافی است. جامعه آماری این پژوهش در بخش فراترکیب شامل مقالات منتشر شده در پایگاه‌های علمی خارجی (Science of Web, Emerald, Scopus) طی سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۲ بود که منجر به انتخاب ۶۵ مقاله نهایی گردید. همچنین در بخش کیفی، جامعه آماری شامل فعالین کسب‌وکار در مناطق مرزی استان سیستان و بلوچستان می‌باشد که با استفاده از روش نمونه‌گیری نظریه گلوله برفی، ۳۸ نفر از آن‌ها مورد مصاحبه قرار گرفتند. جهت اطمینان از کیفیت داده‌ها، روایی و پایایی ابزارها مورد تأیید قرار گرفت؛ به طوری که برای کنترل و تأیید کدهای استخراجی از شاخص کاپا استفاده شد که مقدار آن ۰/۷۱۷ به دست آمد و نشان‌دهنده توافق و پایایی مناسب بین رتبه‌دهندگان است. روش تحلیل داده‌ها در این مطالعه مبتنی بر استراتژی فراترکیب با رویکرد هفت مرحله‌ای سندلوسکی و بارسو و تحلیل محتوای کیفی بود که در نهایت براساس یافته‌ها، ۷۵ کد در هفت دسته (اقتصادی-مالی، نهادی، اجتماعی-فرهنگی، سیاسی، بازار، انسانی و حمایتی) به عنوان موانع اصلی ایجاد کسب‌وکارهای کارآفرینانه در مناطق مرزی شناسایی و برجسب گذاری شدند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که این چارچوب می‌تواند به عنوان ابزاری تحلیلی برای سیاست‌گذاران، نهادهای توسعه‌ای و مدیران محلی در جهت شناسایی گلوگاه‌های ساختاری، نهادی و محیطی، تدوین سیاست‌های حمایتی هدفمند و بهبود فضای کارآفرینی در مناطق مرزی مورد استفاده قرار گیرد. بدین ترتیب، با به‌کارگیری این چارچوب، امکان برنامه‌ریزی مؤثرتر برای تقویت کارآفرینی و کاهش شکاف‌های توسعه‌ای در مناطق مرزی فراهم خواهد شد.

واژه‌های کلیدی: اکوسیستم کارآفرینی، کسب‌وکارهای کارآفرینانه، مناطق مرزی، سیستان و بلوچستان، فراترکیب

استناد: آرامش، حامد؛ امیدوار، زهرا. (۱۴۰۵). موانع ایجاد کسب‌وکارهای کارآفرینانه در مناطق مرزی استان سیستان و بلوچستان،

پژوهش‌های مدیریت عمومی. ۱۹(۷۱)، ۲۹۰-۲۵۷.

DOI:10.22111/JMR.2025.53235.6435

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۶/۲۲ تاریخ ویرایش: ۱۴۰۴/۰۹/۰۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۹/۲۲ تاریخ انتشار: ۱۴۰۵/۰۱/۰۱

نوع مقاله: علمی پژوهشی ناشر: دانشگاه سیستان و بلوچستان حق مؤلف © نویسندگان

مقدمه

وضعیت خاص جغرافیایی استان‌های مرزی و برخی شرایط اجتماعی-سیاسی دیگر در این استان‌ها حکایت از وجود شکاف‌های عمیق میان این مناطق و دیگر مناطق کشور دارد. مسائل مربوط به توزیع ثروت، قدرت و منزلت در این مناطق جدی است به گونه‌ای که ما شاهد ارتقای استانداردهای زندگی^۱ در استان‌های مرکزی و کاهش آن در مناطق مرزی هستیم و از حیث امنیتی، این پدیده منفی ارزیابی شده و می‌تواند واکنش‌هایی را به دنبال داشته باشد. مناطق مرزی از نقاط حساس و استراتژیک کشور به شمار می‌روند. طبیعت منزوی و غیر حاصلخیز مناطق مرزی به خصوص در عرصه‌های کوهستانی ایران پیوسته به دلیل فقدان رفاه و نبود انگیزه‌های لازم برای زندگی، زمینه‌ساز مشکلات سیاسی، اقتصادی و امنیتی برای دولت‌های وقت بوده است (Saeedi, 2009).

استان‌های مرزی ایران از ظرفیت‌های قابل توجهی در حوزه‌های مختلف صنعتی و کشاورزی برخوردار هستند و تقریباً نیمی از جمعیت کشور (حدود ۳۹ میلیون نفر) در این مناطق زندگی می‌کنند (Statistical Center of Iran, 2016). این استان‌ها علاوه بر وسعت زیاد، از تنوع اقلیمی و موقعیت جغرافیایی ویژه‌ای بهره‌مندند و دارای توانمندی‌های بالقوه و بالفعل در زمینه‌های متنوعی همچون صنایع و معادن (نفت و گاز)، کشاورزی (زراعت، باغبانی، دامداری و شیلات) و خدمات (گردشگری) هستند. بهره‌برداری مناسب از این ظرفیت‌ها می‌تواند نقش مهمی در ایجاد اشتغال و ارتقای امنیت غذایی کشور ایفا کند و به توسعه مناطق مرزی کمک شایانی نماید. با این حال، پژوهش‌ها نشان می‌دهند که تاکنون استفاده مطلوبی از این پتانسیل‌ها صورت نگرفته و چالش‌هایی مانند نرخ بالای بیکاری، قاچاق کالا و مهاجرت مانع تحقق کامل این ظرفیت‌ها شده است (Amini et al., 2012; Vahdatipour & Heydari, 2014; Asgari & Zibandeh, 2014; Parnian et al., 2017).

مطالعات دیگری نشان می‌دهند که میان مناطق مرزی^۲ و مرکزی ایران عدم تعادل اقتصادی وجود دارد (Ebrahimzadeh et al., 2012; Beheshti et al., 2018; Salehi, 2018; Pourasghar et al., 2012; Fathollahi et al., 2017; Andalib & Matouf,

¹. Living standards

². Border Areas

2009). که این موضوع نشانگر توسعه‌ی پایین این مناطق به نسبت مناطق مرکزی است. یکی از دلایل عدم توسعه‌یافتگی مناطق مرزی کشور، مشکلات مربوط به سرمایه‌گذاری و کسب و کار و کارآفرینی در مناطق مرزی است. همان‌طور که می‌دانیم رشد و توسعه‌ی اقتصادی مستلزم سرمایه‌گذاری (Jalaei Esfandiyari & Samimi, 2014; Mir Bagheri, 2016; Hosseinzadeh Bahraini and Malek Al-Sadati, 2016; Heer & Selahvarzi, 2016; Rahmanian Koushkaki et al., 2016; Najafi & Safa, 2014) است. تشکیل سرمایه‌ی عامل مهم و بنیادی در تحقق توسعه است، زیرا برای تولید کالاهای سرمایه‌ای، واسطه‌ای و ایجاد خدمات زیربنایی که شرط لازم توسعه محسوب می‌شود، به سرمایه نیاز است (Heydari Mokarar & Ahmadi, 2011). بنابراین توسعه و پیشرفت مناطق مرزی در حوزه‌های اقتصادی و حتی سایر حوزه‌ها، نیازمند سرمایه‌گذاری است. به عبارتی، رشد و توسعه‌ی اقتصادی بدون انباشت سرمایه‌گذاری، امکان‌پذیر نخواهد بود، به گونه‌ای که بیشتر متفکران، دلیل توسعه‌نیافتگی بسیاری از کشورها را کمبود درآمد، پس‌انداز و در نتیجه، سرمایه‌گذاری ناکافی می‌دانند. سرمایه می‌تواند بخش تولید را تحرک ببخشد و با افزایش تولید، موجب رشد تجارت، بهبود سطح زندگی مردم و رشد و توسعه‌ی اقتصادی شود (Mohammad pour Zarandi & Tabatabaei Mozd abadi, 2012). استان سیستان و بلوچستان در شاخص‌های مختلف توسعه شامل امید به زندگی، سطح آموزش، درآمد و شاخص‌های توسعه انسانی، پایین‌ترین جایگاه را در میان استان‌های کشور دارد (Pour Taleei, 2011). همچنین، نتایج شاخص‌های توسعه انسانی سازمان ملل نشان می‌دهد که این استان نسبت به سایر استان‌ها در پایین‌ترین سطح قرار دارد (Statistics results, Iran Statistics Center website, 2016). با وجود اینکه جمعیت این استان جوان‌ترین جمعیت کشور محسوب می‌شود، نرخ مشارکت اقتصادی آن همچنان در پایین‌ترین حد قرار دارد و رتبه آخر را در این زمینه به خود اختصاص داده است (Statistics results, Iran Statistics Center website, 2016). توسعه‌یافتگی پایین استان موجب مهاجرت ساکنان، به ویژه در مناطق مرزی، شده است. بیکاری و کمبود زیرساخت‌های کارآفرینی از مهم‌ترین عوامل محرومیت و مهاجرت به شمار می‌روند و نرخ بالای بیکاری نیز به گسترش مشاغل کاذب انجامیده است. کاهش جمعیت در نواحی مرزی

و توسعه این مشاغل، در سال‌های اخیر مخاطرات امنیتی متعددی ایجاد کرده است. همچنین طبق آمار دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد، استان سیستان و بلوچستان گذرگاه اصلی مواد مخدر ایران محسوب می‌شود.

رخداد‌های امنیتی اخیر، استان سیستان و بلوچستان را در زمره مناطق ناامن کشور قرار داده است؛ با این حال بسیاری از کارشناسان میان بیکاری و ناامنی در این استان رابطه معنادار می‌بینند. تاکنون عمدتاً رویکردی نظامی به مسئله امنیت حاکم بوده، در حالی که در کنار راهبردهای امنیتی، باید بر افزایش درآمد و ایجاد اشتغال پایدار در مناطق مرزی تمرکز شود. شواهد میدانی نشان می‌دهد نبود فرصت‌های شغلی مناسب، ساکنان را به مشاغل کاذب و پرخطر سوق می‌دهد. بنابراین، با توسعه کارآفرینی و بهره‌گیری از ظرفیت‌های مرزی، می‌توان ضمن حفظ کرامت مرزنشینان، امنیت پایدار و فرصت‌های جدیدی برای توسعه منطقه‌ای ایجاد کرد (Prahalad, 2004). بنابراین استفاده از ظرفیت‌های مناطق مرزی برای کارآفرینی می‌تواند گره‌گشای بسیاری از مشکلات این مناطق باشد؛ بنابراین مسأله اصلی پژوهش اینست که زمینه‌یابی موانع ایجاد کسب‌وکارهای کارآفرینانه در مناطق مرزی استان سیستان و بلوچستان چیست؟

ادبیات نظری و پیشینه پژوهش

براساس یکی از فرضیات دیده‌بان جهانی کارآفرینی^۱ (۲۰۲۰)، رشد سریع و مؤثر اقتصاد ملی در بسیاری از کشورها ریشه در فعالیتهای کارآفرینانه دارد. فراهم بودن زیرساخت‌های تجاری، باز بودن بازار برای ورود کارآفرینان و وجود مهارت و انگیزش، از مهم‌ترین زمینه‌های شکل‌گیری و رشد کسب‌وکارهای جدید محسوب می‌شوند. همچنین کشورها برای تداوم رشد پایدار از ابزارهایی مانند تسهیل تجارت، معافیت‌های گمرکی و ایجاد مناطق آزاد استفاده می‌کنند.

کارآفرینی به معنای تبدیل ایده به عمل و پاسخ به نیازهاست و برای اشتغال پایدار، به‌ویژه در مناطق مرزی، اهمیت اساسی دارد. با وجود تدابیر امنیتی، بحران آب و کاهش صرفه‌کشاورزی در شرق کشور، ماندگاری جمعیت را تهدید می‌کند و می‌تواند امنیت و

1. Global Entrepreneurship Monitor

انسجام اجتماعی مناطق مرزی را به خطر اندازد. بنابراین، برای حفظ امنیت و تثبیت سکونت، اقدامات سریع و هماهنگ دولت و مجلس جهت جلوگیری از مهاجرت و تخلیه این مناطق ضروری است.

برای حفظ امنیت، به ویژه در مناطق مرزی، اجرای برنامه‌های هدفمند ضروری است. در گام نخست، دولت باید برای نواحی مرزی دارای منابع آبی و ظرفیت کشاورزی، طرح‌های ویژه ارائه کند. در مرحله دوم، توسعه دامداری و صنایع وابسته که آب کمتری مصرف می‌کنند، مورد توجه قرار گیرد. همچنین در حوزه صنایع روستایی و صنایع دستی کم‌آب‌بر، مجلس می‌تواند بودجه‌ای تصویب کند تا سازمان‌های مربوط تولیدات این مناطق را خریداری کرده و با یارانه در بازار داخلی یا صادراتی عرضه کنند.

موانع سرمایه‌گذاری و کارآفرینی را می‌توان به دو دسته‌ی اصلی تقسیم‌بندی کرد: ۱. موانع زیرساختی و فنی؛ ۲. موانع نهادی. موانع سرمایه‌گذاری و کارآفرینی به دو دسته زیرساختی و نهادی تقسیم می‌شوند که موانع نهادی شامل فساد، بوروکراسی و مقررات سخت‌گیرانه است (Aidis, 2017). بر اساس تئوری نهادی، بر اساس تئوری نهادی، این عوامل به صورت رسمی و غیررسمی بر اقتصاد، فضای کسب و کار و تصمیم‌گیری‌های سازمان‌ها در کشورهای در حال توسعه تأثیرگذارند (Hoseini, Mousavi & Khoramabadi, 2013). بنابراین شناخت دقیق این شاخص‌ها برای تبیین محیط کسب و کار و رشد کارآفرینی مولد ضروری است.

راشکی قلعه نو و همکاران (Rashki Qala Nou et al., 2018) در پژوهش‌های خود تحت عنوان اثر صادرات بازارچه‌های مرزی بر تولید بخش‌های مختلف اقتصادی منطقه سیستان به این نتیجه رسیدند که صادرات بازارچه‌های مرزی بر اشتغال منطقه‌ی سیستان تأثیر بسزایی دارد. کیخاکهن و همکاران (Kikhakhan et al., 2019) در پژوهشی تحت عنوان شناسایی موانع کارآفرینی فناورانه منطقه‌ای، موانع و مشکلات توسعه‌ی کارآفرینی فناورانه منطقه‌ی سرباز را شامل موانع اقتصادی، موانع آموزشی، موانع روانشناسی، موانع زیرساختی، موانع فرهنگی، موانع سیاسی، موانع مدیریتی، موانع فناورانه و موانع حوزه‌ی

1. Technical and infrastructural

2. Institutional barriers

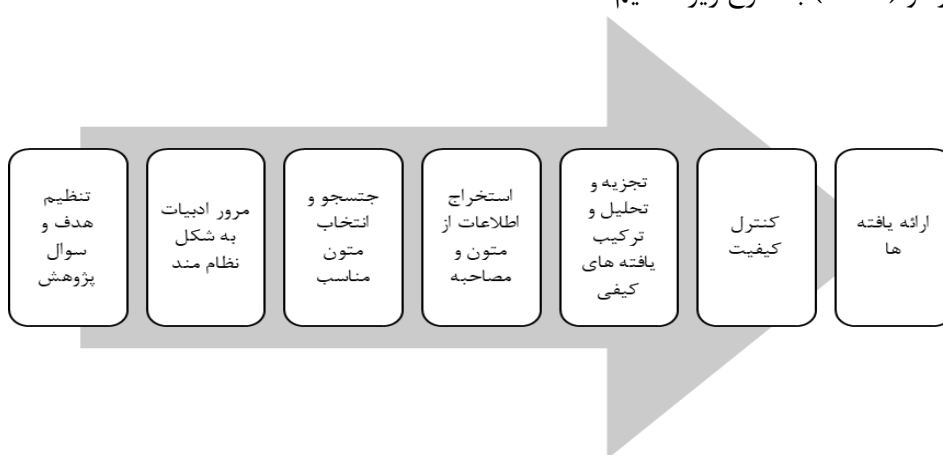
منابع و سرمایه‌های انسانی بیان نمودند. نتایج پژوهش خسروی پور و همکاران (Khosravipour et al., 2019) در پژوهش خود تحت عنوان شناسایی عوامل مؤثر بر توسعه و موانع بازدارنده کارآفرینی زنان روستایی نشان داند موانع بازدارنده کارآفرینی زنان روستایی به ترتیب موانع حمایتی-اقتصادی و موانع مدیریتی می‌باشد. کریم زاده (Karimzadeh, 2018) در پژوهش خود تحت عنوان بررسی موانع کارآفرینی زنان بلوچ شهرستان سراوان بیان کرد از بین موانع مؤثر بر کارآفرینی زنان بلوچ در شهرستان سراوان موانع شخصیتی- فرهنگی، مؤثرترین مانع در کارآفرینی زنان بوده و موانع اقتصادی، موانع حمایتی، موانع آموزشی و موانع زیرساختی در اولویت‌های بعدی قرار دارند. دوستی نوری و همکاران (Doosti Nouri et al., 2025) در پژوهشی به بررسی و ارزیابی عوامل مؤثر بر توسعه و پایداری مشاغل خرد مددجویان کمیته امداد امام خمینی (ره) پرداختند نتایج حاصل از پژوهش نشان داد که عوامل مالی، اجتماعی، سازمانی، زیست‌محیطی و محیطی موانع و محرک‌های انتشار کسب‌وکارهای خرد است. همچنین عوامل مالی (مثل مشکلات تأمین سرمایه و منابع مالی) بیشترین تأثیر را بر پایداری مشاغل دارند. مورشید و همکاران (Murshid et al., 2018) در بررسی مبادلات مرزی کامبوج، لائوس، ویتنام و تایلند نشان دادند که ریسک سرمایه‌گذاری علیرغم افزایش رقابت‌های بازاری و نیز هزینه‌های رسمی و غیررسمی ترخیص کالا مخصوصاً برای تجارت‌های کوچک افزایش یافته است. لین ژانگ و همکاران (Lin Zhang et al., 2019) در بررسی تجارت مرزی چین در زمینه‌ی کارخانه‌های چینی به این نتیجه رسیدند که تغییرات سازمانی منطقه‌ای با هدف افزایش فرصت‌های اقتصادی برای مبادلات مرزی و تجارت بین‌المللی باعث افزایش صادرات منطقه‌ای خواهد شد. بنابراین با توجه به مبانی نظری و پیشینه پژوهش که و با در نظر گرفتن شرایط خاص مناطق مرزی استان سیستان و بلوچستان، شناسایی دقیق موانع موجود برای طراحی راهکارهای اثربخش ضروری به نظر می‌رسد. از این‌رو، جهت دستیابی به اهداف پژوهش و پاسخگویی به مسئله اصلی پژوهش، سوالات پژوهش به شرح ذیل تدوین شده‌اند:

موانع ایجاد و توسعه کسب‌وکارهای کارآفرینانه در مناطق مرزی استان سیستان و بلوچستان کدامند؟

اولویت بندی راهکارهای مناسب برای غلبه بر این موانع و تثبیت سکونت در مناطق مرزی چگونه است؟

روش شناسی پژوهش

با توجه به نبود تبیینی جامع از موانع کارآفرینی در مناطق مرزی و پراکندگی یافته‌های پیشین، این پژوهش از روش فراترکیب استفاده کرده است. هدف آن شناسایی موانع ایجاد و توسعه کسب و کارهای کارآفرینانه در مناطق مرزی استان سیستان و بلوچستان است. بدین منظور، مقالات و اسناد مرتبط گردآوری و با استراتژی فراترکیب تحلیل شدند. همچنین برای تکمیل داده‌ها، با ۳۸ نفر از فعالان کسب و کار مرزی که به روش گلوله‌برفی انتخاب شدند، مصاحبه انجام گرفت. مراحل اجرای پژوهش نیز بر اساس الگوی سندلوسکی و باروسو (۲۰۱۹) به شرح زیر تنظیم شده است:

شکل شماره ۱: مراحل هفت‌گانه پژوهش حاضر

یافته‌های پژوهش

فراترکیب

در این پژوهش ابتدا به منظور شناسایی و تبیین موانع ایجاد کسب و کارهای کارآفرینانه در مناطق مرزی استان سیستان و بلوچستان از روش فراترکیب استفاده شده است. در این راستا از روش هفت مرحله‌ای سندلوسکی و باروسو استفاده شده است. در ادامه به هر یک از مراحل اشاره خواهد شد.

گام اول: تنظیم سؤال پژوهش

در این مرحله، پاسخ به سؤالاتی نظیر «چه چیزی»، «چگونه»، «چه زمانی» و «چه کسی» ضروری است. این پرسش‌ها به تعیین چارچوب کلی و روش اجرای مطالعه کمک می‌کنند. در پژوهش‌های فراترکیب، محقق یافته‌ها و متون تحقیقات قبلی را به‌عنوان داده‌های اصلی در نظر می‌گیرد. این روش با هدف استخراج و ترکیب نظام‌مند نتایج موجود، به دنبال شناسایی الگوها و مؤلفه‌های کلیدی است. در پژوهش حاضر، برای تحلیل داده‌های ثانویه از روش تحلیل اسنادی استفاده شده است. این روش شامل فرایندی دقیق برای انتخاب و ارزیابی مقالات مرتبط است. محقق با تعیین معیارهای مشخص، پژوهش‌هایی که دارای کیفیت و ارتباط لازم هستند را وارد فرآیند فراترکیب کرده و پژوهش‌هایی که معیارها را ندارند را حذف می‌کند. این کار شفافیت و دقت تحلیل را بالا برده و اطمینان می‌دهد که نتایج نهایی، نماینده کلیت مطالعات مرتبط باشند. در جدول شماره ۱، خلاصه‌ای از پرسش‌های اصلی پژوهش به همراه مؤلفه‌های آن‌ها ارائه شده است.

جدول شماره ۱: سؤال‌ها و پارامترهای پژوهش

پارامترها	سؤال‌های پژوهش
چه چیزی؟ (پرسش مورد مطالعه)	چه عواملی باعث ایجاد موانع کسب‌وکارهای کارآفرینانه در مناطق مرزی استان سیستان و بلوچستان می‌شود؟
چه کسی؟ (پایگاه مورد مطالعه)	Web of Science, Emerald, Scopus, Magiran, Noormags, Ebsco, Proquest, Sage, WOS
چه وقت؟ (محدودیت زمانی)	مقالات در بازه ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۰ میلادی
چگونگی؟ (روش گردآوری اطلاعات)	تحلیل اسنادی

گام دوم: مرور سیستماتیک ادبیات

در این پژوهش، بازه زمانی ۱۳۹۳ تا ۱۴۰۳ شمسی برای مقالات فارسی و ۲۰۱۴ تا ۲۰۲۴ میلادی برای مقالات انگلیسی در نظر گرفته شد. در پایگاه‌های اطلاعاتی خارجی از Web of Science, Emerald, Scopus, Ebsco, Proquest, Sage, WOS و در پایگاه‌های داخلی از مگیران، نورمگز استفاده گردید که در مجموع ۲۰۹ مقاله جهت بررسی اولیه یافت شد. همان‌طور که پیش از این اشاره شد، در پژوهش‌های پیشین تاکنون، مطالعه‌ای که به صورت جامع و با استفاده از فراترکیب به بررسی موانع کارآفرینی در مناطق مرزی

بپردازد و الگویی مناسب ارائه نماید، مشاهده نشده است. واژه‌های کلیدی استفاده شده در پژوهش حاضر، در جدول ۲ نشان داده شده است.

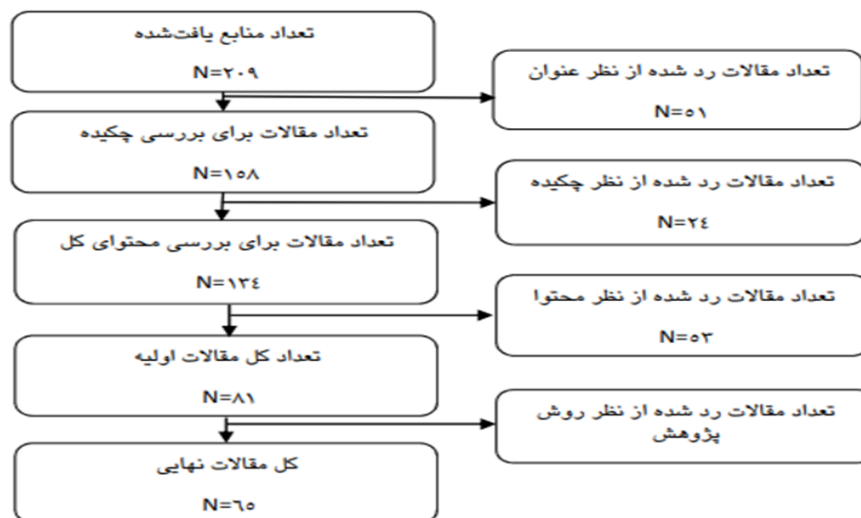
جدول شماره ۲: واژگان کلیدی پژوهش

فارسی	انگلیسی
موانع کارآفرینی	Entrepreneurship Barriers
مناطق مرزی	Border Regions
سیستان و بلوچستان	Sistan and Baluchestan
ایجاد کسب و کار	Business Creation

منبع: پژوهشگران

گام سوم: جست‌وجو و انتخاب پژوهش‌های مناسب

در این مرحله، مقالات چندین بار و بر اساس معیارهایی چون عنوان، چکیده و متن کامل غربال شدند. ابتدا مقالاتی که عنوان آن‌ها با موضوع موانع کسب و کارهای کارآفرینانه در مناطق مرزی همخوانی نداشت، حذف شدند. سپس با بررسی چکیده، موارد نامرتبط کنار گذاشته شد و در نهایت، متن کامل مقالات باقی‌مانده ارزیابی گردید و آثار فاقد انطباق محتوایی حذف شدند. مقالات مرتبط وارد مرحله نهایی فراترکیب شدند. این فرایند نظام‌مند، دقت و کیفیت نتایج پژوهش را تضمین می‌کند.

شکل شماره ۲: الگوریتم انتخاب مقاله‌های نهایی مورد بررسی در پژوهش حاضر

ارزیابی کیفیت مقالات

برای تضمین دقت و اعتبار نتایج، کیفیت مقالات به‌طور راهبردی ارزیابی شد. در این پژوهش، از چک‌لیست CASP برای بررسی علمی مقالات استفاده شد تا شفافیت اهداف، همخوانی روش‌شناسی با مسئله، کیفیت تحلیل داده‌ها، اعتمادپذیری نتایج و تبیین محدودیت‌ها سنجیده شود. همچنین انسجام مفهومی، انطباق با چارچوب نظری و شفافیت اجرایی در ارزیابی لحاظ گردید. تنها مقالات با کیفیت متوسط تا عالی برای ادامه پژوهش انتخاب شدند تا سوگیری کاهش یافته و از منابع معتبر بهره‌گیری شود.

گام چهارم: استخراج اطلاعات از پژوهش‌ها

در این مرحله، اطلاعات و داده‌های مورد نیاز از مقالات منتخب استخراج گردید. فرآیند تحلیل داده‌ها در سه سطح شامل کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی انجام پذیرفت. این کدها بر مبنای شاخص‌ها و معیارهایی که در گام نخست تعیین شده بود، شناسایی شدند. محقق با بررسی نظام‌مند و دقیق متون و تکرار مرور سؤالات اصلی پژوهش، به کدهای کلیدی دست یافت که در جدول زیر به آن‌ها اشاره شده است.

مرحله پنجم: تجزیه و تحلیل و ترکیب یافته‌های کیفی

در مرحله تجزیه و تحلیل و تلفیق یافته‌های کیفی، با تحلیل محتوا روی ۶۵ مقاله نهایی انتخاب‌شده، تعداد ۷ مقوله، ۱۲ مفهوم و ۷۵ کد برای موانع در این پژوهش شناسایی و برچسب‌گذاری شدند. این مطالعه نشان داد که تاکنون مطالعه‌ی جامع و نظام‌مندی در این حوزه انجام نشده است و هر یک از مطالعات بر جنبه‌ی خاصی از موانع یا عوامل مؤثر بر ایجاد کسب‌وکارهای کارآفرینانه در مناطق مرزی تمرکز داشته‌اند. در جدول ۳ کدهای نهایی استخراج شده مرتبط با هر مقوله و مفهوم نشان داده شده است.

جدول شماره ۳: موانع کارآفرینی زنان در کسب‌وکارهای کارآفرینانه (برگرفته از ادبیات تحقیق)

مقوله	مفاهیم	کدها
اقتصادی-مالی	مالی و سرمایه‌گذاری	تأمین مالی توسط مراکز دولتی، شبکه جامع ذینفعان، ارتباط با سرمایه‌گذاران، فرشتگان کسب‌وکار، سرمایه‌داران پرخطر، افراد رابط، تشویق سرمایه‌گذاری، دسترسی به تسهیلات و منابع مالی و اقتصادی
	حمایت‌های مالی و اعتباری	حمایت مالی از کارآفرینی، اعطای وام‌های کم‌بهره، تشکیل صندوق مالی، تضمین اعتبار برای کسب‌وکارهای نو

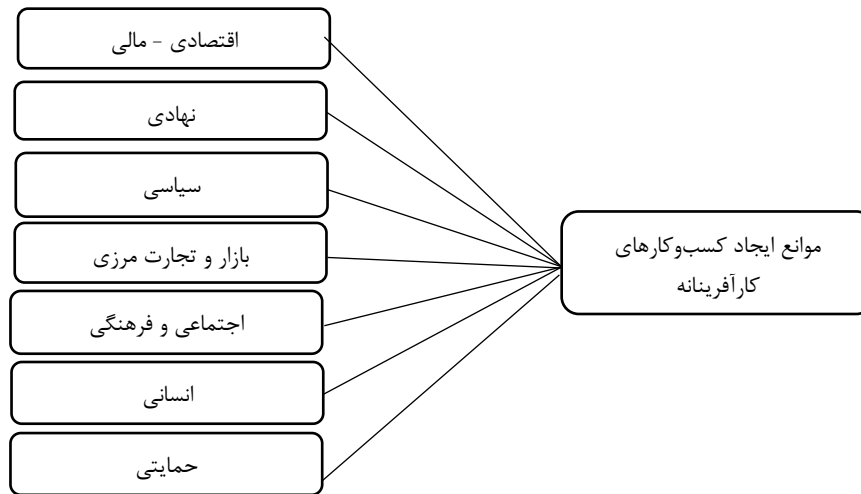
مقوله	مفاهیم	کدها
حمایتی	زیرساخت‌های فیزیکی و تولید	مشکلات مربوط به کمبود زمین و عدم تغییر کاربری اراضی، ضعف در تسهیلات و زیرساخت‌های روستاهای مناطق مرزی به خصوص جاده‌های دسترسی، ضعف در فناوری اطلاعات، حمایت زیرساختی از کارآفرینی
	فرآوری و ارزش افزوده	خام‌فروشی و نبود امکانات فرآوری محصولات تولیدی روستایی در مناطق مرزی، برجسته نبودن مزیت‌های سرمایه‌گذاری در مناطق مرزی
بازار و تجارت مرزی	بازار و بازاریابی داخلی	مشکلات بازاریابی و دسترسی به بازارهای فروش، ضعف در تبلیغات و فروش، اندازه بازار، مشتریان مرجع اولیه، سازمان‌های بزرگ به‌عنوان مشتریان، مشتریان عام داخلی، حذف دلالتان و واسطه‌ها، اصلاح نظام قیمت‌گذاری، حمایت از تولید داخلی
	تجارت مرزی و بین‌المللی	بن‌بست‌های مرزی و مسائل بازارچه‌ها، بازارچه‌های مرزی، تدوین قوانین منسجم صادرات و واردات، تسهیل دسترسی‌های آسان به بازارهای داخلی و خارجی، معافیت‌های مالیاتی و کمکی
اجتماعی و فرهنگی	فرهنگی و نگرش کارآفرینی	فرهنگ نوآوری و خلاقیت، پرورش روحیه خلاقیت و نوآوری، نگرش و میل به کارآفرینی، حمایت فرهنگی از ریسک‌پذیری، نوآوری و خلاقیت، تجلیل از کارآفرینان موفق در استان، تشویق‌های رسانه‌ای کارآفرینان برتر، ایجاد نگرش مثبت به کارآفرینی، اصلاحات فرهنگی برای ایجاد ارزشمندی کارآفرینی
انسانی	آموزش و توسعه منابع انسانی	بازدهی پایین و ضعف آموزش و توانمندسازی روستایی، مرشدین (منتورها)، پرورش خلاقیت و نوآوری و توسعه‌ی مهارت‌های کارآفرینی، پرورش روحیه‌ی انگیزه کارآفرینی، آموزش مدیریت کارآفرینی در مدارس، دانشگاه‌ها و شرکت‌های دانش‌بنیان، به اشتراک‌گذاری دانش و تجربیات توسط سازمان‌ها، حمایت خانواده و دوستان، توجه به نوآوری و وجود برنامه‌های حمایتی از نوآوری در سازمان‌ها، برگزاری کلاس‌ها و دوره‌های آموزشی مدیریت کارآفرینی
نهادی	سیاست‌گذاری و حاکمیت	اهداف و سیاست‌های کلان، سازوکار اعمال و کنترل سیاست‌ها و قوانین، جوی سیاسی، تعامل و همکاری نزدیک دولت، صنعت و دانشگاه، مشکلات نهادی و قانونی در خصوص کسب مجوزهای لازم و ناهماهنگی دستگاه‌های محلی و استانی
	مقررات و مجوزهای اداری	قوانین ورود به بازار (مجوزها)، ساده‌سازی مراحل اداری، حذف موانع کارآفرینی، اعطای مشوق‌های قانونی، تسهیل ورود ایده‌پردازان و کارآفرینان به بازار، اصلاح قوانین و مقررات به نفع کارآفرینی و کارآفرینان
سیاسی	حمایتی و حقوقی	قوانین مالیاتی، قوانین کار، سیستم حقوقی، قوانین ضد انحصار، مالکیت معنوی، حمایت از انجمن‌های تجاری مرتبط با کارآفرینی
	پشتیبانی و امنیت	دسترسی به اطلاعات، امنیت عمومی، ارائه‌ی مشاوره‌های حقوقی و مدیریتی به کارآفرینان، اطلاعات، دانش و تکنولوژی، وجود استعدادهای فنی

گام ششم: کنترل یافته‌ها

برای اطمینان از کیفیت منابع منتخب، از یک چک‌لیست دقیق بهره گرفته شد که معیارهای ارزیابی آن بر مبنای سطوح گوناگون کیفیت شامل عالی، متوسط و ضعیف تنظیم شده بود. این چک‌لیست به‌عنوان ابزاری استاندارد برای سنجش کیفیت، امکان تفکیک متون را بر اساس سطح مطلوبیت آن‌ها فراهم ساخت. در این فرآیند، با همکاری دو ارزیاب مستقل و متخصص در این حوزه، متون ضعیف شناسایی و حذف گردیدند. به‌منظور اطمینان از توافق میان ارزیاب‌ها و کاهش سوگیری‌های احتمالی، از آزمون کاپا استفاده شد؛ آزمونی که برای نخستین بار در سال ۱۹۶۰ معرفی شده و یکی از روش‌های معتبر برای ارزیابی پایایی توافق میان ارزیابان به شمار می‌رود. این رویکرد باعث شد تا فرآیند انتخاب متون از دقت و اعتبار بیشتری برخوردار باشد

$$\text{کاپا} = \frac{\text{درصد اتفاق نظری که فقط بر حسب شانس انتظار می‌رود} - \text{درصد اتفاق نظر مشاهده شده}}{\text{درصد اتفاق نظری که فقط بر حسب شانس انتظار می‌رود} - 100\%}$$

در این پژوهش، شاخص کاپا ۰/۷۱۷ محاسبه شده که نشان‌دهنده اتفاق نظر بالای میان دو ارزیاب است. در نهایت مشخص شد که تمامی مطالعات استخراج شده، از کیفیت الزم برای ورود به مرحله بعدی و انجام تجزیه و تحلیل برخوردارند. بر اساس تحلیل نظام‌مند ۶۵ مقاله انگلیسی منتشرشده بین سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۲ در مجموع ۷۵ کد اولیه شناسایی شد که پس از کدگذاری، به دسته‌بندی‌های تحلیلی تبدیل شدند. این کدها نشان‌دهنده مؤلفه‌ها و زیر مؤلفه‌های کلیدی در شناسایی موانع کسب و کارهای کارآفرینانه هستند و به تفکیک موانع مختلف کسب و کارهای کارآفرینانه شامل اقتصادی - مالی، نهادی، سیاسی، بازار و تجارت مرزی، اجتماعی و فرهنگی، انسانی و حمایتی ارائه شده‌اند.

شکل شماره ۳: مرور فراترکیب مطالعات موانع کسب و کارهای کارآفرینانه

تحلیل محتوا فرآیندی است که طی آن محتوای ارتباطات به صورت نظام مند طبقه بندی و به داده های خلاصه و قابل مقایسه تبدیل می شود. در این پژوهش، به دلیل قدرت و سهولت، از روش آنتروپی شانون برای تعیین وزن شاخص ها استفاده شده است. در این روش، پیام ها بر اساس مقوله ها و فراوانی آن ها شمارش می شوند و درجه اهمیت هر مقوله با محاسبه بار اطلاعاتی آن مشخص می گردد. آنتروپی شانون با اندازه گیری عدم اطمینان توزیع احتمال، پشتیبانی پژوهش های گذشته از یافته های حاضر را به صورت آماری نشان می دهد و امکان مقایسه و ارزیابی دقیق اطلاعات را فراهم می کند.

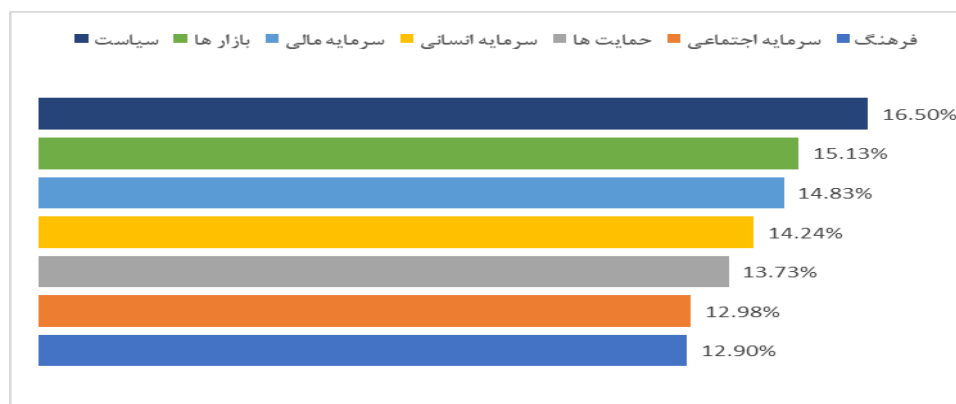
$$E_j = -k \sum_{i=1}^m [p_{ij} \ln p_{ij}] \quad , (j = 1, 2, \dots, n) \quad K = \frac{1}{\ln m} \quad \text{رابطه (۱)}$$

$$W_j = \frac{E_j}{\sum_{j=1}^n E_j} \quad \text{رابطه (۲)}$$

برای محاسبه ی وزن هر یک از مفاهیم نیز به محاسبه ی مجموع وزن کدهای آن مفهوم پرداخته شده و بر اساس وزن های به دست آمده در جدول ۴ رتبه بندی صورت گرفته است.

جدول شماره ۴: رتبه‌بندی و ضریب اهمیت کدها

رتبه در کل	رتبه در مفاهیم	ضریب اهمیت Wj	عدم اطمینان Ej	فراوانی	مفاهیم
۱	۱	۰/۰۳۵۷	۰/۰۰۵	۴۱	اقتصادی-مالی
۴	۴	۰/۰۳۴۸	۰/۰۰۹	۶	نهادی
۳	۳	۰/۰۳۵۳	۰/۰۰۹	۹	اجتماعی-فرهنگی
۶	۳	۰/۰۳۵۳	۰/۰۰۴	۲	سیاسی
۵	۴	۰/۰۳۴۸	۰/۰۰۳	۳	بازار و تجارت مرزی
۲	۲	۰/۰۳۵۶	۰/۰۰۹	۱۹	انسانی
۶	۴	۰/۰۳۴۸	۰/۰۰۷	۲	حمایتی

نمودار ۱. وزن نسبی موانع کسب و کارهای کارآفرینانه در مناطق مرزی استان سیستان و بلوچستان

گام هفتم: ارائه یافته‌ها

بر اساس نمودار وزن نسبی ابعاد به هم نزدیک بوده و در بازه ۱۲/۵۹ تا ۱۶/۵۰ قرار دارند که بعد سیاست با ۱۶/۵۰ از دیدگاه کارشناسان بیشترین وزن را دارد و مهم‌ترین بعد محسوب می‌گردد. با توجه به این امر اولین و مهم‌ترین گام در راستای بهبود کسب و کارهای کارآفرینانه مناطق مرزی، اصلاح یکپارچه‌سازی، فرآیند محوری و روزآمد نمودن قوانین و مقررات مربوط به تجارت، توسعه و کارآفرینی کشور است که در درجه اول اهمیت و اولویت خبرگان کارآفرینی استان سیستان و بلوچستان بوده است. پس از آن ابعاد بازارها و سرمایه‌های مالی با وزن ۱۵/۱۳ و ۱۴/۸۳، پس از سیاست قرار گرفته‌اند. برای سرمایه‌های انسانی، حمایتها و سرمایه‌های اجتماعی به ترتیب وزن نهایی معادل ۱۴/۲۴، ۱۲/۱۳، ۹۸/۷۳ درصد به دست آمده است. در انتها نیز بعد فرهنگ با وزن ۱۲/۵۹ قرار گرفته است.

تحلیل یافته‌ها

مدل ساختاری - تفسیری موانع کسب و کارهای کارآفرینانه مناطق مرزی استان سیستان و بلوچستان

مدل‌یابی ساختاری تفسیری (ISM) که توسط وارفیلد معرفی شد، روشی برای تحلیل و نمایش روابط میان عناصر یک سیستم پیچیده است. در این روش، عناصر مختلف در قالب یک مدل منسجم سازماندهی شده و با امکان اولویت‌بندی و تعیین سطح، به مدیران در اجرای مدل کمک می‌کند. پرسشنامه ISM به شکل ماتریسی طراحی می‌شود که در آن متغیرها در سطر و ستون قرار گرفته و پاسخ‌دهندگان روابط دو به دو متغیرها را مشخص می‌کنند (وجود رابطه یک‌طرفه، متقابل یا عدم رابطه).

برای هر متغیر، دو مجموعه تعریف می‌شود: مجموعه دست‌یابی شامل متغیرهایی است که از طریق آن متغیر قابل دسترسی هستند و مجموعه مقدم شامل متغیرهایی است که بر آن تأثیر می‌گذارند. با تعیین این مجموعه‌ها و شناسایی عناصر مشترک، سطح متغیرها مشخص می‌شود. در هر مرحله، متغیری که مجموعه دست‌یابی و عناصر مشترک آن برابر باشند، بالاترین سطح را دارد و پس از حذف آن، سطح سایر متغیرها به همین ترتیب تعیین می‌شود (Mandal & Deshmukh, 1994).

تعیین سطوح و اولویت ابعاد اصلی

در این بخش تعیین سطح و اولویت ابعاد اصلی با توجه به دستورالعمل پیش گفته شده، مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

جدول شماره ۵: مرحله‌ی تعیین سطوح اصلی ابعاد اصلی در سلسله مراتب مدل‌سازی ساختاری

عوامل	مجموعه‌ی قابل دستیابی	مجموعه‌ی مقدم	اشتراک	سطح
اقتصادی-مالی	۱۰-۸-۱-۲-۳-۴-۵-۶-۷ ۱۲	۱۳-۱۱-۱۰-۹-۵-۱	۱۰-۵-۱	۲
نهادی	۱۲-۷-۶-۴-۲	۱۱-۷-۸-۳-۲-۱	۷-۲	۳
اجتماعی-فرهنگی	۱۲-۶-۴	۱۳-۱۱-۹-۸-۷-۴-۳-۲-۱	۴	۷
سیاسی	۱۲-۸-۶-۵-۳-۱	۱۳۱-۱۱-۹-۵-۱	۵-۱	۱
بازار	۶	۱۳-۱۱-۹-۸-۷-۶-۵-۴-۳-۲-۱	۶	۴
انسانی	۱۲-۸-۷-۶-۴-۲	۱۳-۱۱-۱۰-۹-۸-۷-۳-۲-۱	۸-۷-۲	۵
حمایتی	۱۲-۸-۷-۶-۴-۳-۲	۱۳-۱۱-۱۰-۹-۸-۷-۵-۳-۱	۸-۷-۳	۶

طبقه‌بندی عوامل (تجزیه و تحلیل عوامل Mic Mac)

در تحلیل MICMAC، موانع کسب‌وکارهای کارآفرینانه مناطق مرزی بر اساس میزان تأثیرگذاری و وابستگی عوامل به یکدیگر دسته‌بندی می‌شوند. برخی عوامل تقریباً مستقل هستند و نفوذ کمی بر دیگر عوامل دارند، در حالی که برخی دیگر وابسته بوده و تحت تأثیر دیگر عوامل قرار می‌گیرند. بخشی از عوامل نقش واسطه‌ای دارند و ارتباط دوسویه با دیگر عوامل برقرار می‌کنند، و در نهایت، برخی عوامل کلیدی بیشترین قدرت نفوذ و اثرگذاری را بر سایر عناصر سیستم دارا هستند.

جدول شماره ۶: قدرت هدایت و وابستگی ابعاد اصلی بر اساس ماتریس نهایی

عوامل	اقتصادی-مالی	نهادی	اجتماعی-فرهنگی	سیاسی	بازار	انسانی	حمایتی
قدرت نفوذ	۱۰	۵	۳	۶	۱	۵	۷
قدرت وابستگی	۶	۶	۹	۵	۱۱	۹	۷

قدرت نفوذ	۱۳												
	۱۲		۱۳										
	۱۱			۹ و ۱۱						متغیرهای پیونددهنده			
	۱۰					۱							
	۹		متغیرهای مستقل کلیدی										
	۸							۳					
	۷							۸					
	۶						۱۰ و ۵						
	۵							۲		۷			
	۴										متغیرهای وابسته		
	۳									۴			
	۲			متغیرهای مستقل (خودمختار)									
	۱											۱۲ و ۶	
	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳
	قدرت وابستگی												

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

این پژوهش با هدف شناسایی موانع کسب‌وکارهای کارآفرینانه در مناطق مرزی استان سیستان و بلوچستان و با تمرکز بر لزوم استقرار یک «رویکرد مشارکتی» میان دولت و فعالان اقتصادی انجام شده است. توسعه این مناطق در گرو اصلاح ساختارهای اداری، ارتقای شفافیت، پاسخگویی و استفاده از ابزارهای نوین خدمت‌رسانی است. در این مطالعه که با روش تحلیل کیفی فراترکیب بر روی ۶۵ پژوهش انجام شد، ۷۵ کد استخراج و پس از دسته‌بندی و اولویت‌بندی، عوامل مؤثر بر موانع کسب‌وکار شناسایی گردیدند. نتایج نشان می‌دهد برای تحقق توسعه پویا، لازم است مدلی جامع برای ارزیابی عملکرد دستگاه‌های اجرایی و بهبود تعامل با کارآفرینان تدوین شود. بنابراین کدهای نهایی و ثانویه شناسایی شده در موانع کسب‌وکارهای کارآفرینانه عبارتند از:

- موانع اقتصادی-مالی: یکی از ارکان کلیدی توسعه کسب‌وکارهای کارآفرینانه در مناطق مرزی، موانع اقتصادی-مالی است که با دسترسی محدود به منابع و ضعف در تأمین سرمایه، اعتماد میان کارآفرینان و نهادهای مالی را تحت تأثیر قرار می‌دهد (Bruton et al., 2015). تأمین مالی از طریق ایجاد شبکه‌های ارتباطی با سرمایه‌گذاران و فرشتگان کسب‌وکار، امکان مشارکت آگاهانه بخش خصوصی در توسعه منطقه‌ای را فراهم می‌سازد (Mason & Harrison, 2020). در این میان، زیرساخت‌های مالی و صندوق‌های سرمایه‌گذاری در تسهیل جریان نقدینگی نقشی اساسی دارند. حمایت مالی نیز با ارائه وام‌های کم‌بهره و تضمین اعتبار، اجرای منصفانه فرآیندهای اقتصادی را تضمین می‌کند. به علاوه، تشویق سرمایه‌گذاری و بهره‌گیری از ظرفیت سرمایه‌داران پرخطر، پایداری و شفافیت در تخصیص منابع را افزایش می‌دهد (Cumming, 2018). همچنین، مسئولیت‌پذیری نهادهای دولتی در تأمین مالی و ایجاد شبکه جامع ذینفعان از طریق حمایت از مراکز رشد و تسهیل‌گران، کیفیت اکوسیستم کارآفرینی را ارتقا می‌بخشد (World Bank, 2022; Stenholm et al., 2013).

- موانع نهادی: یکی از ارکان کلیدی توسعه کسب‌وکارهای کارآفرینانه در مناطق مرزی، موانع نهادی است که با ضعف در ساختارهای قانونی و مقررات دست‌وپاگیر، اعتماد میان کارآفرینان و نهادهای حاکمیتی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. اصلاحات نهادی از طریق شفاف‌سازی قوانین و کاهش بوروکراسی اداری، امکان مشارکت آگاهانه بخش خصوصی در توسعه منطقه‌ای را فراهم می‌سازد (Klapper et al., 2006). در این میان، حقوق مالکیت معنوی و امنیت قراردادهای در

کاهش ریسک‌های سرمایه‌گذاری نقشی اساسی دارند (Acemoglu & Johnson, 2005). حمایت قانونی نیز با ساده‌سازی مجوزها و حذف موانع ورود به بازار، اجرای منصفانه فرآیندهای اقتصادی را تضمین می‌کند. به علاوه، هماهنگی بین‌بخشی و بهره‌گیری از سیاست‌های کلان، پایداری و شفافیت در مدیریت منابع را افزایش می‌دهد. همچنین، مسئولیت‌پذیری نهادهای دولتی در اعمال قانون و ایجاد چارچوب‌های نظارتی از طریق تقویت حاکمیت قانون، کیفیت اکوسیستم کارآفرینی را ارتقا می‌بخشد (Williamson, 2000; World Bank, 2017).

- موانع بازاری: موانع بازاری با محدودیت دسترسی به بازارهای هدف و پیچیدگی‌های تجاری، اعتماد میان کارآفرینان و فعالان اقتصادی را تحت تأثیر قرار می‌دهد (Lederman et al., 2022). توسعه بازار از طریق تسهیل تجارت مرزی و رفع بن‌بست‌های گمرکی، امکان مشارکت آگاهانه بخش خصوصی در تبادلات منطقه‌ای را فراهم می‌سازد (Moisé & Sorescu, 2022). در این میان، تدوین قوانین منسجم صادرات و واردات و ایجاد معافیت‌های مالیاتی، در کاهش هزینه‌های مبادله نقشی اساسی دارند. حمایت بازاریابی نیز با حذف دلان و اصلاح نظام قیمت‌گذاری، اجرای منصفانه فرآیندهای تجاری را تضمین می‌کند (Antras, 2020). به علاوه، شناسایی مشتریان مرجع و سازمان‌های بزرگ، پایداری و شفافیت در زنجیره تأمین را افزایش می‌دهد. همچنین، مسئولیت‌پذیری نهادهای دولتی در تقویت زیرساخت‌های بازار و تسهیل دسترسی به بازارهای داخلی و خارجی از طریق حمایت از تولید داخلی، کیفیت اکوسیستم کارآفرینی را ارتقا می‌بخشد (WTO, 2023; UNCTAD, 2021).

- موانع حمایتی: یکی از ارکان کلیدی توسعه کسب‌وکارهای کارآفرینانه در مناطق مرزی، موانع حمایتی است که با کمبود زیرساخت‌های فیزیکی و ضعف در امکانات تولیدی، اعتماد میان کارآفرینان و نهادهای توسعه‌ای را تحت تأثیر قرار می‌دهد. در این میان، حل مشکلات زمین و تغییر کاربری اراضی در تسهیل سرمایه‌گذاری ثابت نقشی اساسی دارد (World Bank, 2019). حمایت زیرساختی نیز با ارتقای دسترسی به فناوری اطلاعات و اینترنت پرسرعت، اجرای منصفانه فرآیندهای اقتصادی را تضمین می‌کند. به علاوه، ایجاد امکانات فرآوری و حرکت به سمت ارزش افزوده، پایداری و شفافیت در تولید را افزایش می‌دهد. همچنین، مسئولیت‌پذیری نهادهای دولتی در رفع موانع لجستیکی و تقویت زیرساخت‌های روستایی از طریق ایجاد مزیت‌های رقابتی، کیفیت اکوسیستم کارآفرینی را ارتقا می‌بخشد (UNIDO, 2013).

- موانع اجتماعی-فرهنگی: یکی از چالش‌های بنیادین در توسعه کارآفرینی مناطق مرزی، ضعف در بستر فرهنگی و اجتماعی است که می‌تواند مانعی جدی برای پذیرش نوآوری‌ها ایجاد کند. نگرش‌های سنتی و عدم تمایل به ریسک‌پذیری، اغلب مانع از شکل‌گیری ایده‌های نو می‌شود؛ در حالی که ترویج فرهنگ خلاقیت و تجلیل از کارآفرینان موفق، می‌تواند به‌عنوان یک الگوی رفتاری مثبت عمل کند. حمایت‌های رسانه‌ای و اصلاح باورهای عمومی نسبت به ارزشمندی کارآفرینی، زمینه را برای تغییر نگرش جمعی و تقویت روحیه نوآوری فراهم می‌آورد (Liñán & Fernandez-Serrano, 2014). بنابراین، ایجاد بستری که در آن ریسک‌پذیری تشویق شود، برای غلبه بر موانع ذهنی و اجتماعی ضروری است.

- موانع انسانی: محدودیت‌های موجود در منابع انسانی و ضعف در نظام‌های آموزشی، از جمله موانع اصلی بر سر راه توسعه کسب‌وکارهای کارآفرینانه محسوب می‌شوند (Audretsch, 2022). نبود مهارت‌های فنی و مدیریتی کافی، به‌ویژه در مناطق روستایی، بازدهی فعالیت‌ها را کاهش داده و نیازمند برنامه‌های توانمندسازی دقیق است. نقش منتورها و به اشتراک‌گذاری تجربیات در سازمان‌ها، در پرورش انگیزه و انتقال دانش ضروری به نسل جدید کارآفرینان انکارناپذیر است (St-Jean & Audet, 2022). علاوه بر این، حمایت خانواده و شبکه‌های اجتماعی نزدیک، به‌عنوان یک سرمایه اجتماعی، می‌تواند استرس‌های ناشی از شروع کسب‌وکار را کاهش دهد (Edelman et al., 2016).

- موانع نهادی: ضعف در ساختارهای نهادی و سیاست‌گذاری، یکی از بزرگ‌ترین موانع ساختاری برای کارآفرینان در مناطق مرزی است که مستقیماً بر هزینه‌های مبادله تأثیر می‌گذارد (Acs et al., 2021). ناهماهنگی بین دستگاه‌های محلی و استانی و پیچیدگی در دریافت مجوزها، فرآیند ورود به بازار را دشوار و پرهزینه می‌سازد. تعامل نزدیک میان دولت، دانشگاه و صنعت می‌تواند راهکاری برای رفع این چالش‌ها باشد، اما نیازمند سازوکارهای کنترلی و شفاف در اعمال سیاست‌ها است. ساده‌سازی مراحل اداری و اصلاح قوانین به نفع کارآفرینان، گامی اساسی برای کاهش موانع نهادی و ایجاد فضای کسب‌وکار پویا محسوب می‌شود (Djankov et al., 2002).

- موانع سیاسی: بخش سیاسی و حقوقی محیط کارآفرینی، شامل مجموعه‌ای از قوانین و مقررات است که امنیت و ثبات فعالیت‌های اقتصادی را تضمین می‌کند (Henrekson & Sanandaji, 2020). وجود قوانین ضد انحصار و حمایت از مالکیت معنوی، فضای رقابتی

سالمی را ایجاد کرده و انگیزه نوآوری را در کارآفرینان افزایش می‌دهد (*Boldrin & Levine, 2013*). از سوی دیگر، قوانین کار و مالیات‌های سنگین می‌توانند به‌عنوان موانعی عمل کنند که نیازمند بازنگری و اصلاح برای حمایت از کسب‌وکارهای نوپا هستند. دسترسی به اطلاعات و امنیت عمومی، همراه با ارائه مشاوره‌های حقوقی دقیق، از دیگر ارکان حیاتی است که به کارآفرینان اجازه می‌دهد با اطمینان خاطر بیشتر به فعالیت‌های خود ادامه دهند (*World Bank, 2019*).

پس از شناسایی و استخراج موانع، این عوامل اولویت‌بندی شدند. بر این اساس تحلیل وزن نسبی موانع کسب‌وکارهای کارآفرینانه در مناطق مرزی استان سیستان و بلوچستان، مشخص شد که بعد سیاست با ۱۶/۵۰ درصد بیشترین وزن و اهمیت را داشته و مهم‌ترین عامل در توسعه اکوسیستم کارآفرینی محسوب می‌شود. این یافته نشان می‌دهد که اصلاح قوانین و مقررات، یکپارچه‌سازی سیاست‌ها، فرآیندمحوری و ایجاد مشوق‌های قانونی، اصلی‌ترین گام برای بهبود کسب‌وکارهای کارآفرینانه در مناطق مرزی است و تمرکز بر این بعد، بیشترین تأثیر را بر رشد و پایداری فعالیت‌های کارآفرینی خواهد داشت. پس از بعد سیاست، بازارها و سرمایه مالی با وزن‌های ۱۵/۱۳ و ۱۴/۸۳ درصد به ترتیب در رتبه‌های بعدی قرار دارند. اهمیت بالای بعد بازار نشان می‌دهد که دسترسی به بازارهای داخلی و خارجی، حذف دلالان و قاچاق و توسعه بازارچه‌های مرزی نقش حیاتی در موفقیت کسب‌وکارهای کارآفرینانه دارد. همچنین سرمایه مالی با ابزارهایی مانند حمایت‌های مالی، وام‌های کم‌بهره، صندوق‌های سرمایه‌گذاری و شبکه سرمایه‌گذاران، ظرفیت لازم برای راه‌اندازی و گسترش کسب‌وکارها را فراهم می‌کند. در نهایت، بعد فرهنگ با وزن ۱۲/۹۰ درصد کمترین مقدار را دارد، اما به‌عنوان عامل زمینه‌ای، زمینه‌ساز و تقویت‌کننده سایر ابعاد محسوب می‌شود. حمایت فرهنگی از ریسک‌پذیری و نوآوری، اصلاح نگرش‌های اجتماعی نسبت به کارآفرینی و تقدیر از کارآفرینان موفق، می‌تواند اثرگذاری سیاست‌ها، بازار و سرمایه‌های مالی و انسانی را افزایش دهد. بنابراین می‌توان پیشنهادات کاربردی زیر را در نظر گرفت:

- ایجاد مراکز آموزشی و کارآموزی: برنامه‌های آموزشی و کارآموزی برای توسعه مهارت‌های کارآفرینانه و فنی در این بخش، می‌تواند افراد را به ایجاد کسب‌وکارهای جدید ترغیب کند. ۲. تسهیل در دسترسی به منابع مالی: ایجاد صندوق‌های سرمایه‌گذاری مخصوص کارآفرینان و تسهیل در اخذ وام‌های بانکی برای راه‌اندازی و گسترش کسب‌وکارها در این بخش، تشویق به ایجاد شرکت‌های کوچک و متوسط را تسهیل می‌کند. ۳. ارائه زیرساخت‌های مناسب: بهبود

زیرساخت‌های ارتباطی، برق، آب و فاضلاب و حمل و نقل در این بخش، کسب و کارهای موجود را تقویت کرده و ایجاد کسب و کارهای جدید را تسهیل می‌کند.

- توسعه‌ی صنعت گردشگری: استفاده از منظر طبیعی، اماکن تاریخی و فرهنگی برای توسعه‌ی صنعت گردشگری و ایجاد اقامتگاه‌ها و هتل‌ها می‌تواند کسب و کارهای کارآفرینانه را در این بخش رونق بخشد. ۲. توسعه‌ی بخش کشاورزی: حمایت از کشاورزان بلوچستان برای استفاده‌ی بهینه از منابع آب، ارائه‌ی آموزش‌های فنی و به‌روز در زمینه‌ی کشاورزی و ارائه‌ی تسهیلات مالی برای ایجاد و توسعه‌ی کسب و کارهای مرتبط با کشاورزی و دامداری، می‌تواند در این بخش تاثیرگذار باشد. ۳. پشتیبانی از کسب و کارهای محلی: ایجاد شبکه‌ها و ارتباط بین کارآفرینان محلی، ارائه‌ی مشاوره‌ها و حمایت‌های فنی و مالی و هم‌چنین تشویق به ایجاد همکاری‌های بین‌المللی می‌تواند کسب و کارهای محلی را تقویت کند. با توجه به شرایط محلی و منحصر به فرد استان سیستان و بلوچستان، این پیشنهادات باید با رعایت شرایط و نیازهای ویژه‌ای که در این مناطق وجود دارد، اجرا شوند.

- کشاورزی و دامداری: استفاده از زمین‌های کشاورزی و پتانسیل دامداری برای ایجاد و توسعه‌ی کسب و کارهای مرتبط با این صنایع، از جمله تولید محصولات کشاورزی، فرآوری محصولات و تولید محصولات دامی، می‌تواند راهی برای توسعه‌ی اقتصادی منطقه باشد. ۲. صنعت و معدن: بهره‌برداری از منابع معدنی موجود در این منطقه و ایجاد واحدهای صنعتی برای فرآوری مواد معدنی و تولید محصولات نیمه فرآوری و نهایی، می‌تواند به توسعه‌ی صنعت و ایجاد مشاغل جدید در این استان کمک کند.

- تجارت و صادرات: ایجاد روابط تجاری نزدیک‌تر با پاکستان و تسهیل در واردات و صادرات کالاها و خدمات بین دو کشور، به‌ویژه در مناطق مرزی، می‌تواند فرصت‌های تجاری جدیدی را برای کسب و کارهای کارآفرینانه ایجاد کند. ۲. همکاری در صنایع مشترک: تشکیل شرکت‌های مشترک و همکاری در تولید و صادرات محصولات مشترک مانند پوشاک، مواد غذایی و صنایع-دستی، می‌تواند به توسعه‌ی کسب و کارها در استان سیستان و بلوچستان کمک کند.

- همکاری در زمینه‌ی پتروشیمی: استفاده از تجربیات و تخصص‌های عمان در صنعت پتروشیمی و همکاری در این زمینه، می‌تواند به توسعه‌ی صنعت پتروشیمی در استان سیستان و بلوچستان کمک کند و فرصت‌های سرمایه‌گذاری را ایجاد کند. ۲. توسعه‌ی گردشگری: بهره-برداری از تجربیات عمان در حوزه‌ی گردشگری و همکاری در این زمینه می‌تواند به توسعه‌ی

صنعت گردشگری در استان سیستان و بلوچستان کمک کند و فرصت‌های شغلی را ایجاد کند. مهم است که هر پیشنهاد کاربردی مبتنی بر همکاری با کشورهای همسایه، با رعایت قوانین و مقررات داخلی و خارجی اجرا شود و به منافع هر دو طرف توجه کند. موانع حمایتی، مشاغل کاذب ۱ و آسیب‌دیدگان کسب‌وکار به شرح زیر می‌باشد:

- کمبود منابع مالی: کمبود منابع مالی و سرمایه‌گذاری محدود می‌تواند یکی از اصلی‌ترین موانع حمایتی برای کارآفرینان در استان سیستان و بلوچستان باشد. افزایش دسترسی به منابع مالی، اعم از وام‌های بانکی، سرمایه‌گذاری دولتی و ایجاد صندوق‌های حمایتی، می‌تواند کارآفرینان را در راه ایجاد و توسعه‌ی کسب‌وکارهای خود یاری کند. ۲. کمبود زیرساخت‌ها: کمبود زیرساخت‌های اقتصادی و اجتماعی مانند شبکه‌های برق، آب، گاز، ارتباطات و حمل‌و-نقل می‌تواند مانع توسعه‌ی کسب‌وکارهای کارآفرینانه شود. سرمایه‌گذاری در بهبود و ارتقاء زیرساخت‌های اقتصادی این استان، نقش مهمی در حمایت از کسب‌وکارهای جدید خواهد داشت.

- ناپایداری امنیتی: ناپایداری امنیتی در مناطق مرزی و اختلالات امنیتی می‌تواند آسیب‌های جدی برای کسب‌وکارهای کارآفرینانه ایجاد کند. تقویت امنیت مناطق و تسهیلات برای کاهش ریسک‌های امنیتی، می‌تواند به رشد و توسعه‌ی کسب‌وکارها کمک کند. ۲. محدودیت‌های بیرونی: تحریم‌ها، محدودیت‌های تجاری بین‌المللی و مشکلات دیگر می‌توانند به عدم دسترسی به بازارهای خارجی و کاهش فرصت‌های تجاری منجر شوند. تسهیلات و زیرساخت‌های لازم برای تسهیل در صادرات و واردات، می‌تواند به کارآفرینان در حل این مشکلات کمک کند. با غلبه بر موانع حمایتی، جلوگیری از مشاغل کاذب و مدیریت آسیب‌های کسب‌وکار، کارآفرینان در استان سیستان و بلوچستان می‌توانند به شکل بهتری کسب‌وکارهای خود را رشد و توسعه دهند.

- اشتغال غیرمجاز اتباع بیگانه در استان سیستان و بلوچستان می‌تواند یکی از موانع ایجاد کسب‌وکارهای کارآفرینانه در این منطقه باشد. اشتغال غیرمجاز اتباع بیگانه به معنای اشتغال غیرقانونی افراد خارجی در کسب‌وکارها و فعالیت‌های اقتصادی استان است که عموماً بدون مجوز و با عدم رعایت مقررات و ضوابط مربوطه انجام می‌شود. این مسئله می‌تواند بر کسب‌وکارهای محلی و کارآفرینان منطقه تأثیرات منفی بگذارد:

1. Informal Employment

- رقابت نامناسب: اشتغال غیرمجاز اتباع بیگانه می‌تواند باعث رقابت نامناسب و ناعادلانه در بازار کار شود. این افراد معمولاً توانایی کار با دستمزد کمتر را دارند و بدون رعایت حقوق کارگران و مقررات کاری فعالیت می‌کنند که می‌تواند به تضعیف کسب و کارهای محلی و کاهش اشتغال منطقه منجر شود.

- ضرر به اقتصاد محلی: اشتغال غیرمجاز اتباع بیگانه می‌تواند منجر به انتقال سرمایه‌ی خارجی از منطقه شود. به دلیل عدم پرداخت مالیات و عدم رعایت مقررات مالی داخلی، سودهای حاصل از این فعالیت‌ها به خارج از استان و کشور منتقل می‌شود، درحالی که اقتصاد محلی نیاز به تحریک و توسعه دارد.

- نقض حقوق کارگران: اشتغال غیرمجاز اتباع بیگانه معمولاً با عدم رعایت حقوق کارگران و مقررات کاری همراه است. این افراد ممکن است در شرایط کاری نامناسب و بدون حفاظت اجتماعی فعالیت کنند که منجر به ضرر و آسیب به کارگران محلی و کاهش استانداردهای کاری در منطقه می‌شود. در نظر داشته باشید که اشتغال غیرمجاز اتباع بیگانه ممکن است براساس موارد خاصی مانند نیازهای اقتصادی و مهارت‌های خاص، رخ می‌دهد. یا این حال، برای حفظ منافع اقتصادی و اشتغال در استان سیستان و بلوچستان، نیاز به کنترل و نظارت مناسب بر اشتغال غیرمجاز و اجرای قوانین و ضوابط مربوطه وجود دارد.

حمایت و قدردانی

این پژوهش از حمایت مالی و معنوی هیچ سازمانی برخوردار نبوده است.

منابع فارسی

- ابراهیم زاده، عیسی؛ موسوی، میرنجف؛ کاظمی زاد، شمس اله. (۱۳۹۱). تحلیل فضایی نابرابری های منطقه ای بین مناطق مرزی و مرکزی ایران، فصلنامه ژئوپلیتیک، ۸(۱)، صص ۲۳۵-۲۱۴.
- امینی، محمدتقی؛ سیادت، سعیده؛ پیرعلی، علیرضا. (۱۳۹۱). بررسی چالش ها و فرصت های سرمایه گذاری در مناطق مرزی ایران، مطالعات موردی (استان های سیستان و بلوچستان و هرمزگان). همایش ملی شهرهای مرزی و امنیت، چالش ها و رویکردها، دانشگاه سیستان و بلوچستان.
- بهشتی، محمدباقر؛ محمد زاده، پرویز؛ جمشیدی، عذرا. (۱۳۹۶). بررسی نابرابری‌های توزیع درآمد در بین استان‌های ایران با استفاده از رویکرد تحلیل اکتشافی داده‌های مکانی. فصلنامه پژوهش و سیاست اقتصادی، ۲۶(۸۵)، صص ۱۰۹-۱۵۰.

پرنیان، حاتم؛ زیاری، کرامت اله؛ میرایی، محمد؛ مدیری، مهدی. (۱۳۹۵). استراتژی های توسعه مناطق مرزی با رویکرد آمایش سرزمین (حوزه مطالعاتی: ارومیه-سلماس). فصلنامه علمی-پژوهشی اطلاعات جغرافیایی، ۲۶(۱۰۴)، صص ۱۸۴-۱۷۳.

پوراصغر سنگاچین، فرزام؛ صالحی، اسماعیل؛ دیناروندی، مرتضی. (۱۳۹۱). سنجش توسعه یافتگی استان های کشور ایران با سطح تحلیل تحلیل عاملی، فصلنامه آمایش سرزمین، ۴(۷).

جلایی اسفندیاری، سیدعبدالحمید؛ صمیمی، سپیده. (۱۳۹۳). بررسی موانع سرمایه گذاری بخش خصوصی در ایران (در راستای سیاست های کلی ابلاغی نظام)، فصلنامه سیاست راهبردی و کلان، ۲(۷)، صص ۸۹-۱۰۹.

حسین زاده بحرینی، محمدحسین؛ ملک ساداتی، سعید، (۱۳۹۰). موانع نهادی سرمایه گذاری و کسب و کار در ایران. پژوهشنامه بازرگانی، ۱۵(۵۹)، صص ۵۶-۲۵.

حیدری مکرر، حمید؛ احمدی، غزاله. (۱۳۸۹). چالش های ریسک سرمایه گذاری در مناطق روستایی سیستان. اندیشه جغرافیایی، ۵(۱۰)، صص ۷۵-۶۱.

خسروی پور، بهمن؛ آنی، نادیا؛ آجیلی، عبدالعظیم؛ عبدشاهی، عباس. (۱۳۹۸). عوامل مؤثر بر توسعه و موانع بازدارنده کارآفرینی زنان روستایی، فصلنامه علمی زن و فرهنگ، ۱۲(۴۴)، ۷۰-۶۱.

دوستی نوری، محمد؛ سردار شهرکی، علی؛ تاش، مهیم؛ سالارزهی، حبیب اله. (۱۴۰۴). توسعه و پایداری مشاغل خرد مددجویان کمیته امداد امام خمینی (ره)، نشریه حکمرانی و توسعه، ۵(۳)، ۱۱۹-۱۰۱.

راشکی قلعه نو، زهرا؛ کمالیان، امین رضا؛ حسین زاده، رمضان؛ یعقوبی، نورمحمد. (۱۳۹۷). تأثیر صادرات بازارچه های مرزی بر تولید بخش های مختلف اقتصادی منطقه سیستان، همایش ملی اقتصاد، مدیریت توسعه و کارآفرینی با رویکرد حمایت از کالای ایرانی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان.

رحمانیان کوشکی، مهدی، مهدوی حاجیلویی، مسعود؛ خالدی، شهریار. (۱۳۹۴). تحلیل عوامل پیش برنده و موانع فراروی توسعه کارآفرینی روستایی با تأکید بر صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی در بخش کامفیروز شهرستان مرودشت، نگرش های نو در جغرافیای انسانی، ۹(۱)، صص ۷۰-۵۳.

زراعت کن، حامد. (۲۰۱۶). شناسایی فرصت های کارآفرینی در مناطق صفر مرزی استان سیستان و بلوچستان، پایان نامه کارشناسی ارشد رشته کارآفرینی، دانشکده کارآفرینی، دانشگاه تهران.

سعیدی، پرویز. (۱۳۸۷). نقش مدیریت نوین روستایی در کارآفرینی و ایجاد اشتغال، راهبرد یاس، ۵(۱۹)، تهران، صص ۱۸۷-۱۷۱.

صالحی، محمدجواد. (۱۳۹۶). رتبه بندی استان های کشور بر اساس شاخص های توسعه انسانی و سرمایه انسانی، فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی، ۲۴(۱)، صص ۴۹-۲۷.

صفایی فرد، ناصر. (۱۳۹۵). شناسایی و رتبه بندی راهبردهای توسعه کارآفرینی در شهرستان مرزی میرجاوه، پایان نامه کارشناسی ارشد کارآفرینی، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه سیستان و بلوچستان.

- عسگری، مهدی؛ عدالت زینده. (۱۳۹۲). سرمایه گذاری اقتصادی در مناطق مرزی و تاثیر آن بر امنیت همایش ملی توسعه پایدار و فرصت های سرمایه گذاری، شهرستان پارس آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد پارس آباد
- عندلیب، علیرضا؛ مطوف، شریف. (۱۳۸۸). توسعه و امنیت در آمایش مناطق مرزی ایران. فصلنامه باغ نظر، ۱۲(۲)، صص ۷۶-۵۷
- فتح اللهی، جمال؛ کفیلی، وحید؛ تقی زادگان، علیرضا. (۱۳۹۴). شکاف توسعه استان های ایران. دو پژوهش علمی-تخصصی اقتصاد و برنامه ریزی توسعه، ۶(۱)، صص ۹۹-۱۱۸
- کریم زاده، مجید. (۱۳۹۷). بررسی کارآفرینی زنان بلوچ در شهر، مطالعات روانشناسی اجتماعی زنان، ۱۷(۲)، ۳۴-۷.
- کیخاکهن، جواد؛ اکبری، مرتضی؛ حجازی، سیدرضا. (۱۳۹۸). شناسایی موانع توسعه کارآفرینی فناورانه منطقه ای (مطالعه موردی: شهرستان سرپاز). پژوهش های روستایی، ۱۱(۱)، ۱۳۹-۱۲۴.
- الله بخش، راحیل؛ یعقوبی، اسماعیل. (۱۳۹۱). بررسی قاچاق سوخت، عوامل، پیامدها و راهکارهای پیشگیری در استان سیستان و بلوچستان، همایش ملی شهرهای مرزی و امنیت؛ چالش ها و رویکردها، دانشگاه سیستان و بلوچستان.
- محمدپور زرنندی، حسین؛ طباطبایی مزدآبادی، سیدمحسن. (۱۳۹۱). تأثیر جذب سرمایه گذاران داخلی و خارجی و مشارکت مردمی بر توسعه پایدار شهری، فصلنامه اقتصاد شهر، ۴(۱۵)، ۱۲-۲۳.
- مرکز آمار ایران (۱۳۹۴). گزیده نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۴ استان سیستان و بلوچستان. میر باقری هیر، میرناصر؛ سلاحورزی، میثم. (۱۳۹۴). موانع جذب سرمایه گذاری در حوزه شهری (مطالعه موردی: استان لرستان). فصلنامه اقتصاد و مدیریت شهری، ۵(۱)، صص ۱۱۴-۱۰۱.
- میری، غلامرضا؛ جوان، جعفر؛ افراخته، حسن؛ ولایتی، سعدالله؛ شایان، حمید. (۱۳۹۱). نقش سرمایه اجتماعی در توسعه روستایی (مطالعه موردی: منطقه پس آب سیستان). مجله جغرافیا و توسعه منطقه ای، شماره ۱۴، صص ۴۹-۲۹.
- نجفی، بهمن؛ صفا، لیلا. (۱۳۹۲). بررسی مشاغل خانگی کارآفرین و موانع و چالش های توسعه آنها در روستاها، مجله کارآفرینی در کشاورزی، ۱(۲)، صص ۶۱-۷۳.
- وحدتی پور، عسگر؛ حیدری، یوسف. (۱۳۹۳). فرصت های سرمایه گذاری در مناطق مرزی، ایجاد بازارچه های مرزی مشترک، همایش ملی توسعه پایدار و فرصت های سرمایه گذاری، شهرستان پارس آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد پارس آباد، مغان.

References

- Acemoglu, D., & Johnson, S. (2005). Unbundling institutions. *American Economic Review*, 95(2), 384-389.
- Acs, Z. J., Autio, E., & Szerb, L. (2021). *Global entrepreneurship and development index 2021*, Springer.

- Aidis, R. (2017). Do institutions matter for entrepreneurial development? *IZA World of Labor*. Retrieved from IZA website.
- Allah Bakhsh, Raheel, A B., Yacoubi, I., (2012). Investigating fuel smuggling, factors, consequences and prevention strategies in Sistan and Baluchistan province, *in the collection of papers of the National Conference on Border Cities and Security; Challenges and Approaches, University of Sistan and Baluchistan*, April . (In Persian).
- Amini, M., T., Siadat, S & Pir Ali, A. R., (2012). Examining the challenges and opportunities of investment in Iran's border areas, case studies (Sistan and Baluchistan and Hormozgan provinces). *National Conference on Border Cities and Security, Challenges and Approaches, University of Sistan and Baluchistan*, April 30 and 31. (In Persian).
- Andalib, A., Motouf, Sh., (2009). Development and security in border regions of Iran. *Bagh Nazar magazine*, year 6, number 12, pp. 57-76. (In Persian).
- Antras, P. (2020). *Global production: Firms, contracts, and trade structure*. Princeton University Press.
- Asgari, M., Adalat Zebandeh, (2013). Economic investment in border areas and its impact on security. *National conference on sustainable development and investment opportunities, Parsabad city, Islamic Azad University, Parsabad branch, Moghan*. (In Persian).
- Audretsch, D. B. (2022). *Entrepreneurship, innovation, and public policy*. Oxford University Press.
- Beheshti, M. B., Mohammad Zadeh, P., & Jamshidi, E. (2017). Examining the inequalities of income distribution among the provinces of Iran using the exploratory analysis approach of spatial data. *Economic Research and Policy Quarterly*, Year 26, Number 85, pp. 109-150. (In Persian).
- Boldrin, M., & Levine, D. K. (2013). The case against patents, *Journal of Economic Perspectives*, 27 (1), 3-22.
- Bruton, G. D., Khavul, S., Siegel, D., & Wright, M. (2015). New financial alternatives in seeding entrepreneurship: Microfinance, crowdfunding, and peer-to-peer innovations. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 39(1), 9-26.
- Crawford, Sue E.S., Ostrom, E. (1995). A Grammar of Institutions. *American Political Science Review*. 89(3): 582-600.
- Cumming, D. J. (2018). *The Oxford handbook of venture capital*, Oxford University Press.
- Djankov, S., La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F., & Shleifer, A. (2002). The regulation of entry, *The Quarterly Journal of Economics*, 117 (1), 1-37.
- Dosti-Nouri, M., Sardarshahraki, A., Tash, M., & Salarzahi, H. (2025). Development and sustainability of micro-businesses of the beneficiaries of

- Imam Khomeini Relief Committee (RA), *Journal of Governance and Development*, 5(3), 101-119. (In Persian).
- Ebrahimzadeh, I., Mousavi, M., & Kazemizad, Sh., (2012). Spatial analysis of regional inequalities between border and central regions of Iran. *Geopolitics Quarterly* - Year 8, Issue 1, pp. 214-235, (In Persian).
- Edelman, L. F., Manolova, T., Shirokova, G., & Tsukanova, T. (2016). The impact of family support on the initial stage of new venture development, *Journal of Business Venturing Insights*, 6, 37-45.
- Fethollahi, J., Kafilli, V., & Taghizadegan, A., (2015). The development gap of Iran's provinces. *Two scientific-specialized quarterly researches of development economics and planning*, year 6, number 1, pp. 118-99. (In Persian).
- Henrekson, M., & Sanandaji, T. (2020). Institutional entrepreneurship, *Oxford Research Encyclopedia of Economics and Finance*.
- Heydari Kamar, H., Ahmadi, Gh., (2010). Investment risk challenges in rural areas of Sistan. *Geographical Thought*, Year 5, Number 10, pp. 61-75. (In Persian).
- Hosseinzadeh Bahraini, M. H., & Sadati, M. A. S, (2011). Institutional barriers to investment and business in Iran. *Business Journal*, No. 59, pp. 25-55. (In Persian).
- Iran Statistics Center (2015). Excerpt of the results of the general population and housing census, 2015, *Sistan and Baluchistan province*. (In Persian).
- Iran Statistics Center (2015). General Population and Housing Census 2015. *Iran Statistics Center*. (In Persian).
- Jalai Esfandiari, S. A. M., Samimi, S., (2014). Examining the barriers to private sector investment in Iran (in line with the general policies announced by the regime). *Strategic and Macro Policy Quarterly*, second year, seventh issue, pp. 89-109. (In Persian).
- Karimzadeh, M., (2018). A survey of Baloch women's entrepreneurship in the city, *Women's Social Psychological Studies*, 17 (2): 7-34. (In Persian).
- Khosravipour, B., Ani, N., Ajili, A. A. & Abdshahi, A. (2019). Factors affecting the development and obstacles preventing rural women's entrepreneurship. *Scientific Journal of Women and Culture*, 12 (44): 70-61. (In Persian).
- Kikhakhan, J., Akbari, M., & Hejazi, S. R., (2019). Identification of barriers to the development of regional technological entrepreneurship (case study: Sarbaz city). *Rural Research*, 11 (1): 139-124. (In Persian).
- Klapper, L., Laeven, L., & Rajan, R. (2006). Entry regulation as a barrier to entrepreneurship, *Journal of Financial Economics*, 82(3), 591-629.
- Lederman, D., Maloney, W. F., & Villegas, P. (2022). Trade and the diffusion of technology. *World Bank*.

- Lee, B. (2017), leeber: phonesaly souksavath phetsamone sone, souphith Darachanthara, Vanthana, Norintha, ao PDR cross BORDER ECONOMY, case study in Dansavanh, Savannakhet, and Houaysai/Tonpheung, Bokeo, lao PDR "National Economic. Research Institute.
- Lin, Zh., Lin, C., Sali, L., & Jiangyong, Lua. (2019), Who rides the tide of regionalization: Examining the effect of the China-ASEAN Free Trade Area on the exports of Chinese firms. *International Business Review*.
- Liñán, F., & Fernandez-Serrano, J. (2014). National culture, entrepreneurship and economic development: Different patterns across the European Union. *Small Business Economics*, 42 (4), 685-701.
- Mason, C., & Harrison, R. (2020). Is it worth it? Venture capital returns, public policy and the role of venture capital in the economy, *Venture Capital*, 22(1), 1-27.
- Mir Bagheri Heer, M., Selahvorzi, M., (2015). Obstacles to attract investment in the urban area (case study: Lorestan province). *Quarterly Journal of Urban Economics and Management*, year 5, number 1 (17 series), pp. 101-114. (In Persian).
- Miri, Gh., Javan, J., Afarakhta, H., Velayati, S. & Shayan, H., (2012). The role of social capital in rural development (case study: Sistan backwater region). *Journal of Geography and Regional Development*, No. 14, pp. 29-49. (In Persian).
- Mohammadpour Zarandi, H., Tabatabaei Mazdabadi, S. M., (2012). The impact of attracting domestic and foreign investors and people's participation on sustainable urban development, *Quarterly Economy of the City*, 4 (15), 12-23. (In Persian).
- Moïsé, E., & Sorescu, S. (2022). Trade facilitation and the global economy, *OECD Publishing*.
- Murshid, K.a.s, Tuot, S. (2018).the Cross Border Economy of Cambodia" Cambodia Development Resource Institute ,Development Analysis Network with the Support of the RockefellerFoundation Phnom Penh.104-126.
- Najafi, B., Safa, L., (2013). Investigating entrepreneurial home businesses and the obstacles and challenges of their development in rural areas. *Journal of Entrepreneurship in Agriculture*, first volume, second issue, pp. 61-73. (In Persian).
- Niebuhr, A., Silvia, S., (2017). Integration Effects in BorderRegions –A Survey of Economic Theory and Empirical Studies; Hamburgisches Welt-WirtschaftsArchiv (HWWA) Hamburg Institute of International Economics.
- Parnian, H., Ziyari, K., Miraei, M. & Mediri, M., (2016). Strategies for the development of border areas with the land improvement approach (Study

- area: Urmia-Selmas). *Geographical Information Scientific-Research Quarterly*, Volume 26, Number 104, 173-184. (In Persian).
- Pour Asghar Sangachin, F., Salehi, I., & Dinarundi, M., (2012). Measuring the presence of the provinces of Iran with the level of analysis of factor analysis. *Scientific-research journal of Am Sarmegnaish*, volume 4, number 2. (In Persian).
- Rahmanian Koushaki, M., Mahdavi Hajiloui, M., & Khalidi, Sh. (2015). Analysis of driving factors and barriers to the development of rural entrepreneurship with an emphasis on transformation and complementary industries in the agricultural sector (Kamfirouz district, Maroodasht city). *New perspectives in human geography*, year 9, number 1, pp. 53-70. (In Persian).
- Rashki Qala Nou, Z., Reza Kamalian, A., Hosseinzadeh, R., & Yaqoubi, N. M., (2018), The effect of export of border markets on the production of different economic sectors in the Sistan region, *National Conference of Economics, Development Management and Entrepreneurship with the approach of supporting goods Iranian, Zahedan*. (In Persian).
- Saedi, P., (2008). The role of modern rural management in entrepreneurship and employment creation, *Yas Strategy*, Year 5, Number 19, Tehran, 171-187. (In Persian).
- Safai Fard, N., (2016). Identification and ranking of entrepreneurship development strategies in Marzi Mirjaveh city, *master's thesis in entrepreneurship, Faculty of Management and Accounting, University of Sistan and Baluchistan*. (In Persian).
- Salehi, M.J., (2017). Ranking of the country's provinces based on human development and human capital indicators. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, Volume 24, Number 1, pp. 27-49. (In Persian).
- Stenholm, P., Acs, Z. J., & Wuebker, R. (2013). Exploring country-level institutional arrangements on the rate and type of entrepreneurial activity, *Journal of Business Venturing*, 28(1), 176-193.
- St-Jean, E., & Audet, J. (2022). The role of mentoring in the learning development of novice entrepreneurs, *Mentoring & Tutoring: Partnership in Learning*, 30 (1), 1-21.
- UNCTAD. (2021). Review of maritime transport 2021, *United Nations Conference on Trade and Development*.
- UNIDO. (2013). Agribusiness for Africa's prosperity, *United Nations Industrial Development Organization*.
- Vahdatipour, A., & Heydari, Y., (2014). Investment opportunities in border areas, creation of joint border markets. *National conference on sustainable*

- development and investment opportunities, Parsabad city, Islamic Azad University, Parsabad branch, Moghan. (In Persian).*
- Versailles, B. (2012). Market Integration and Border Effects in Eastern Africa, Paper provided by Centre for the Study of African Economies, University of Oxford in its series CSAE Working Paper Series with number.
- World Bank. (2017). World development report 2017: *Governance and the law*. World Bank.
- World Bank. (2019). World development report 2019: The changing nature of work. *World Bank*.
- World Bank. (2019). World development report 2019: *The changing nature of work*, *World Bank*.
- World Bank. (2022). World development report 2022: Finance for an equitable recovery. World Bank.
- WTO. (2023). World trade statistical review 2023. World Trade Organization.
- Zaret Ken, H., (2016). Identifying entrepreneurship opportunities in zero-border areas of Sistan and Baluchistan province, *master's thesis, development oriented entrepreneurship, Faculty of Entrepreneurship, University of Tehran. (In Persian).*